

Fogat fogért?

Bevezetés

Augusztus elsejétől Kína korlátozza két olyan nyersanyag exportját, amelyek az Európai Unió számára kritikus fontosságúak. Az EU a vitát a Kereskedelmi Világszervezet segítségével oldaná meg.

„Amerika az első, de nem az egyedüli”

Az Amerikai Egyesült Államok és Kína közötti kereskedelmi kapcsolatok megromlása nem új keletű. Szinte mindenki emlékszik, amikor Trump elnök protekcionista intézkedésekkel kampányolt, majd meg is nyerte az elnökséért folytatott versenyt.

Az viszont kevésbé közzismert, hogy az Egyesült Államok már több éve arra törekedett, hogy Kínát a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) szabályainak és normáinak betartására készítse. A WTO-ba történő 2001-es felvételekor Kína egy 15 évre szóló speciális státuszt kapott, mivel gazdasági modellje nem piaci alapon szerveződött. A többi fejlődő országtól eltérő szabályrendszerekben állapodtak meg, ez lényeges változásokat igényelt a kínai gazdaságban. Ennek fontos elemei voltak a szolgáltatási szektor liberalizálása, a külföldi befektetések engedélyezése, valamint a kis- és nagykereskedelemre és forgalmazásra vonatkozó korlátozások megszüntetése. Lényeges elvárás volt a Kormányzati Beszerzési Megállapodásra vonatkozó előírás betartása is, amit viszont Kína nem teljesített.

A WTO és tagjai azt remélték, hogy Kína belépése után gazdaságának liberalizációja folytatódni fog, és a 15 év lejárta után, 2016-ra átalakul a gazdasági szerkezete. Ezzel párhuzamosan Kína úgy értelmezte a jogszabályokat, hogy a WTO-s felvételi megállapodása szerint 2016-ban automatikusan megkapja a piacgazdaság minősítést.

Mind ez idő alatt Kína státusza lehetővé tette, hogy kereskedelmi partnerei dömpingellenes vámokat vessenek ki egyes kínai termékekre arra hivatkozva,

hogyan az ár „mesterségesen alacsony”, mivel a kínai kormány és a piaci erők alakítják a gazdasági folyamatokat. Az Egyesült Államok számos, kétoldalú kereskedelmi kapcsolat kialakításával igyekezett rávenni Kínát, hogy a megállapodásokat betartsa, ezek azonban nagyrészt sikertelenek voltak.¹ A nemzetközi várakozásokkal ellentétben a piaci liberalizáció nem történt meg. Amerikai szempontból nézve mindez számos ponton aggodalomra adott okot.²

Más szavakkal, a Trump-adminisztráció egy másfél évtizedes tárgyalásos folyamat végére szeretett volna pontot tenni. Mi több, úgy látták, hogy hiba volt Kína WTO-ba való felvételét támogatni.³ Ez elég sarkos megközelítés, hiszen az ázsiai országgal folytatott kereskedelmi deficit az 1990-es évek óta stabilan növekedett, és nem 2001 után ugrott meg hirtelen.⁴ Sőt, a bilaterális egyeztetések és a WTO intézkedései ellenére is az amerikai kereskedelmi mérleg nagyon kis mértékben csökkent 2019-ben, majd ismét növekedni kezdett.⁵

2016 után Kína kifogásolta, hogy továbbra is a korábbi státusza szerint vethessenek ki termékei ellen dömpingellenes vámokat. És valóban, a WTO szabályai szerint csak az olyan gazdaságok, amelyekben a kormány teljes vagy lényegében teljes monopóliummal rendelkezik a kereskedelemben, és ahol minden belföldi árat az állam határozza meg, nem minősülnek piacgazdaságnak. Mindez valóban nem jellemzi Kínát,⁶ ugyanakkor a meghatározás hiányosságait a WTO is elismeri.

Kína státusza a WTO-ban 2016 óta vitatott. A viták tárgyának egy részét a piacgazdaságra vonatkozó kérdések, a másik részét pedig a „fejlődő gazdaság” minősítés teszik ki. Ez utóbbi azért is rendkívül megosztó kérdés, mert sok számítás szerint Kína jelenleg a világ második legnagyobb gazdasága, és nem kellene azokkal az előnyökkel rendelkeznie, amelyek a fejlődő gazdaságoknak járnak.

Az USA csendestársa – az Európai Unió

Kína sajátságos piaci berendezkedése nem csupán az Egyesült Államok számára okozott fejtörést. Az EU vezetői nem használtak éles és megosztó retorikai fordulatokat, ellenben alaposan mérlegelték Kína piacgazdasági státuszának

¹ U.S. Department of the Treasury [é. n.].

² United States Trade Representative 2022.

³ The Japan Times 2018.

⁴ United States Census [é. n.].

⁵ BEKKERS–SCHROETER 2020.

⁶ WTO [é. n. a].

kérdéskörét. A WTO által meghatározott, 2016-ig tartó státusz határidejének lejárta előtt többször is átértékeltek a kérdést.

Az Európai Unió egy 2015-ben megjelent tanulmánya a Kína piacgazdasági státuszának megadásával kapcsolatos kérdéskört elemzi.⁷ A vizsgálat rávilágít, hogy Kína nem teljesíti az Európai Unió öt piacgazdasági kritériumát. Ezen belül hiányosságokat tapasztaltak az átlátható, megkülönböztetéstől mentes társasági jog bevezetése és végrehajtása, a tulajdonjogok tiszteletben tartásának és egy működő csőd- és felszámolási eljárási rendszer működését garantáló jogszabálycsomag megléte és végrehajtása, valamint az államtól független piacok megléte területén.

Az elemzés megvizsgálja, hogy a WTO néhány kiemelt országa tett-e jogilag kötelező ígéretet arra, hogy megadja-e bilaterális alapon Kínának a piacgazdaság státuszt 2016 után, és ha igen, milyen esetekben. Nem meglepő, hogy olyan országok ismerték el Kína piacgazdasági státuszát, amelyek úgy vélték, hogy egy szabadkereskedelmi megállapodás során többet nyerhetnek az ázsiai országgal való kereskedelemmel, mint ha saját piacaikat védve dömpingellenes tarifákat vetnének ki Peking ellen. Ilyen országok például Ausztrália, Brazília vagy a Dél-afrikai Köztársaság. Ezzel szemben India, Kanada és Japán nem mutatták jelét annak, hogy egyelőre piacgazdaságnak ismernék el Kínát. Összegzésképpen, az elemzők az alapos mérlegelést és az óvatos eljárást javasolják a politikai döntéshozók számára.

Az EU döntéshozói vélhetően figyelembe vették az elemzést, mert 2016-ban nem ismerték el automatikusan Kína piacgazdasági státuszát. Az ázsiai nagyhatalom ezt természetesen nem fogadta el könnyen. A vitát a WTO-n belül kívánta volna rendezni, és eljárást indított, sérelmezve, hogy az Egyesült Államok és az Európai Unió 2016 után is dömpingellenes tarifákat vethetnek ki bizonyos termékeire. A kérdés végül 2019-ben viszonylagos nyugvópontonra került, amikor is Kína kérelmezte a jogi eljárás felfüggesztését, amit a testület el is fogadott, és az ügyet felfüggesztette.⁸

Mind ez idő alatt az Európai Unió tizenegy különböző esetben indított a WTO keretein belül különböző jogvitát Kína ellen.⁹ Ezek között szerepelt már egy, az aktuálishoz hasonló eset, amely nemesfémek exportjához kapcsolódik. 2016. július 19-én az Európai Unió egyeztetést kért Kínával az antimon,¹⁰ a króm,

⁷ PUCCIO 2015.

⁸ MILES 2019.

⁹ WTO [é. n. b].

¹⁰ WTO [é. n. c].

a kobalt, a réz, a grafit, az indium, az ólom, a magnézium, a talkum, a tantál és az ón különböző formáinak kivitelére vonatkozó kínai korlátozásokról. Az Európai Unió 2016. október 26-án kérte a testület felállítását, ám a vitarendezési testület 2016. november 8-i ülésén elhalasztotta a testület létrehozását, amit azóta sem pótoltak.

Az elmúlt években az EU és Kína kétoldalú kapcsolatai bevallottan megromlottak, ahogyan azt az Európai Unió Kína-stratégiája is dokumentálja,¹¹ amelyet 2022. áprilisban hoztak nyilvánosságra. Ennek egyik kiemelkedő oka Kína álláspontja az ukrajnai háborúval kapcsolatban. Erre, valamint néhány gazdasági okra hivatkozva az EU egyszerre tekinti Kínát együttműködési és tárgyalási partnernek, gazdasági versenytársnak és rendszerszintű riválisnak.

Az ázsiai birodalom visszavág

Kína tárgyalási partnerre, gazdasági versenytársra és rendszerszintű riválisra történő minősítésével összhangban van az EU stratégiai autonómiáját hangsúlyozó retorika, valamint az azt alátámasztani kívánó ipari és gazdasági stratégia.

Az EU ilyen célú elképzeléseihez illeszkedő újraiparosítás és az ehhez szükséges kritikus nyersanyagok rendkívül fontos szerepet töltenek be. Így például a gallium és a germánium is, amelyeket félvezetők, napelemes panelek és mikrochipek gyártására használnak. Mindkét nyersanyag legnagyobb exportőre Kína.¹²

Az ázsiai ország a július elején bejelentett exportra irányuló korlátozással komoly fejtörést okozott egyik legfontosabb uniós partnerének.¹³ Az EU a gallium 71%-át, a germánium 45%-át Kínából szerzi be,¹⁴ és Kínán kívül csak néhány olyan vállalat van, amely képes a chipgyártásban, a fotovoltai-kus napelemekben és az optikai szálakban használt nagy tisztaságú fémek előállítására. Ezeket az EU már felkérte, hogy nagyobb arányban termeljék a kritikusnak minősített nyersanyagokat, de nem lesz olyan egyszerű ezeket pótolni. Ezek hiányában viszont a zöldátmenet és a digitalizációra irányuló uniós tervek igencsak instabil lábakon állnak.

¹¹ EU China Relations 2022.

¹² Statista 2016.

¹³ AARUP et al. 2023.

¹⁴ Financial Times [é. n.].

Mindeközben a szóban forgó kínai nyersanyagok ára kiugróan megnövekedett,¹⁵ akárcsak az azt forgalmazó cégek tőzsdei indexe. Úgy tűnik, Kína tanult abból az esetből, amely során az EU függetlenítette magát az orosz nyersanyagoktól, és nem kívánja tétlenül várni, hogy hasonló sorsra jusson. Másrészt viszont az is valószínű, hogy Kína így igyekszik előnyt nyerni a Nyugat által nemrég elindított technológiai versenyben.¹⁶

Az ázsiai nagyhatalommal való versengés zéró összegű játszma lesz – mindkét oldalról, így minden érintett fél veszíteni fog.

2023. július 17.

Felhasznált irodalom

- AARUP, Sarah Anne et al. (2023): China's Threat on Mineral Exports Knocks EU off Balance. *Politico.eu*, 2023. július 6. Online: www.politico.eu/article/eu-brussels-freezes-as-china-beijing-hits-back-in-trade-fight-germanium-gallium-computer-chips/
- BEKKERS, Eddie – SCHROETER, Sofia (2020): An Economic Analysis of the US-China Trade Conflict. *Wto.org*, 2020. február. Online: www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd202004_e.htm
- BURTON, Mark – Bloomberg (2023): China's 'First Warning Shot' on Export Controls Causes 27% Jump in Price of Gallium – A Metal Vital to Tech Industries. *Fortune.com*, 2023. július 8. Online: <https://fortune.com/2023/07/07/china-export-controls-gallium-price-jump-tech-industries/>
- EU China Relations. 2022. április 1. Online: www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/EU-China_Factsheet_01Apr2022.pdf
- Financial Times [é. n.]: *EU Asks Metals Producers to Explore Making Chip Inputs after China Export Curbs*. Online: www.ft.com/content/b08c11fe-8b09-4819-b8be-02e63b0bf2df
- LIBOREIRO, Jorge (2023): Dutch Curb on Microchip Tech Exports for China Could Become EU-wide, Says Valdis Dombrovskis. *Euronews.com*, 2023. március 10. Online: www.euronews.com/my-europe/2023/03/10/dutch-curb-on-microchip-tech-exports-for-china-could-become-eu-wide-says-valdis-dombrovski
- MILES, Tom (2019): China Pulls WTO Suit over Claim to be a Market Economy. *Reuters.com*, 2019. június 17. Online: www.reuters.com/article/us-usa-china-wto-eu-idUSKCN1T110A
- PUCCIO, Laura (2015): Granting of Market Economy Status to China. *Op.europa.eu*, 2015. november. Online: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/cbc9d72b-b9c0-11e5-8d3c-01aa75ed71a1/language-en>
- Statista (2016): *Exports of Unwrought Gallium Worldwide from 2010 to 2014, by Country*. 2016. május 15. Online: www.statista.com/statistics/607805/world-exports-of-unwrought-gallium-by-exporting-country/
- The Japan Times (2018): Trump Administration Says U.S. Mistakenly Backed China WTO Accession in 2001. *Japantimes.co.jp*. Online: www.japantimes.co.jp/news/2018/01/20/

¹⁵ BURTON – Bloomberg 2023.

¹⁶ LIBOREIRO 2023.

Fogat fogért?

business/economy-business/trump-administration-says-u-s-mistakenly-backed-china-wto-accession-2001/

United States Trade Representative [é. n.]: *Trade in Goods with China*. Online: www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html

United States Trade Representative (2022): *2021 Report to Congress On China's WTO Compliance*. 2022. február. Online: <https://ustr.gov/sites/default/files/files/Press/Reports/2021USTR%20ReportCongressChinaWTO.pdf>

U.S. Department of the Treasury [é. n.]: *U.S.-China Comprehensive Economic Dialogue*. Online: <https://home.treasury.gov/policy-issues/international/us-china-comprehensive-economic-dialogue>

World Trade Organization [é. n. a]: *Technical Information on Anti-dumping*. Online: www.wto.org/english/tratop_e/adp_e/adp_info_e.htm#top

World Trade Organization [é. n. b]: *Map of Disputes between WTO Members*. Online: www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_maps_e.htm

World Trade Organization [é. n. c]: *China — Duties and Other Measures Concerning the Exportation of Certain Raw Materials*. Online: www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds509_e.htm